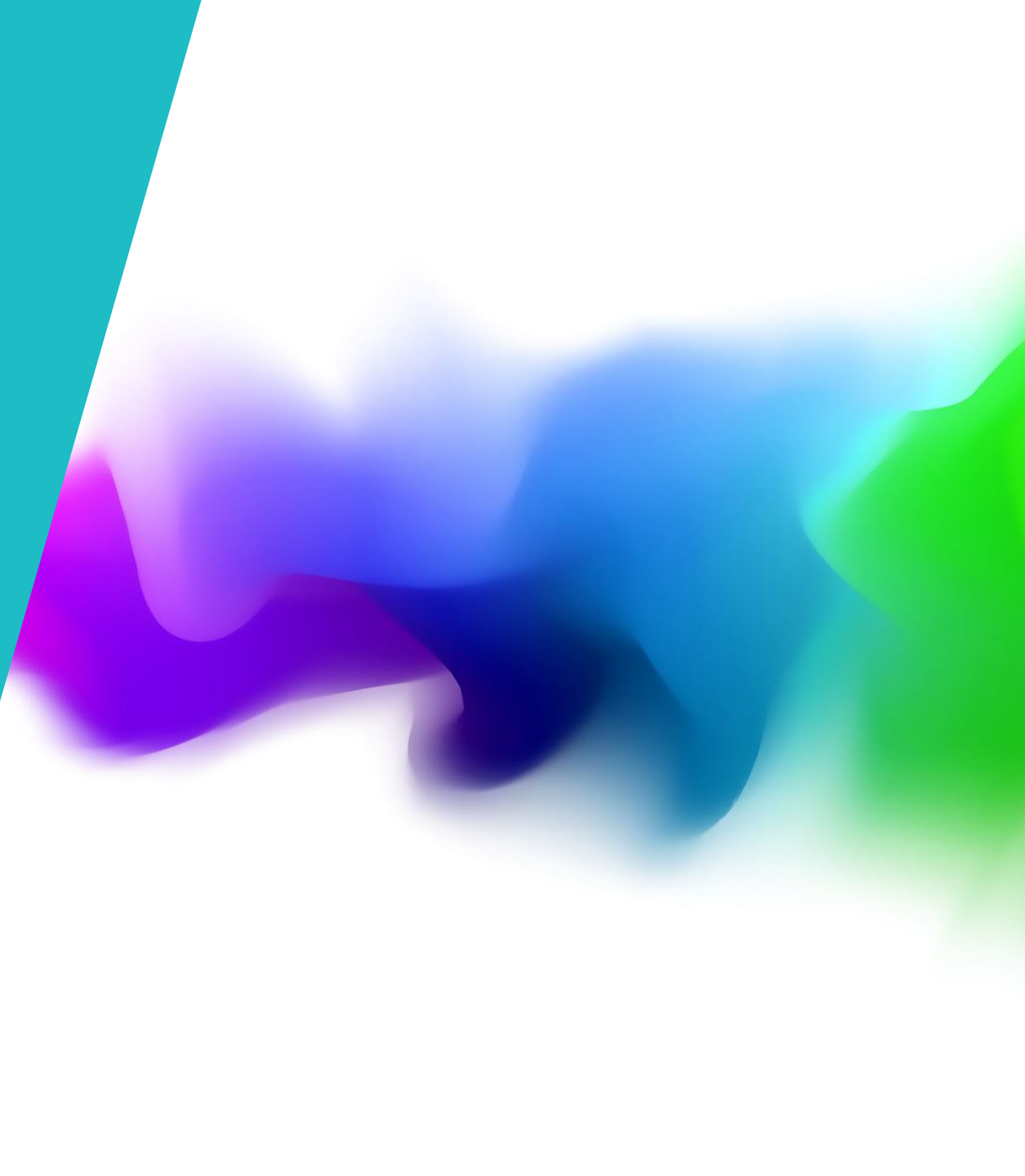

Rijke taal met nieuwkomers

Erna van Koeven

Geletterdheid en schoolsucces

Anneke Smits en Erna van Koeven - Windesheim Lectoraat: Onderwijsinnovatie en ICT

woensdag 8 april 2020

Lezen en schrijven in tijden van Corona: Een blog voor leraren

Bij deze blog hoort een blog voor ouders.

Creative Commons Licentie

Dit werk valt onder een Creative Commons Naamsvermelding-NietCommercieel-GeenAfgeleideWerken 4.0 Internationaal-licentie.

Even voorstellen

Erna van Koeven en Ellen Julius

<http://geletterdheidschoolsucces.blogspot.com/>

<http://rijketaal.org>

Binnenkort: Rijke taal vmbo/mbo

bh.van.koeven@windesheim.nl

Rijke taal voor nieuwkomers

Aleen rijke taal draagt bij aan een goede taalontwikkeling, leerde **Saskia Lambrechts** tijdens haar masterstudie. Dat inzicht paste ze toe op het lesonderwijs aan nieuwkomers.

Door de mening in Oekraïne groef Woelbichol de Vries in korte tijd een vijf naar vijf groepje. 'We zijn wel wat gewend in het vreemdenonderwijs,' vertelt zwaer lachende Saskia Lambrechts. 'Maar de verschillen van hier naar ander zo groot als het afgelopen jaar.' De Oekraïense kinderen komen op de Woelbichol-woede in een klas met leeftijdsgenoten uit veel verschillende landen en culturen. Sommigen zijn net als zij gelucht voor mening of geweld, anderen verhalen vreemde verhalen of werk van hun ouders naar Nederland. 'In het begin zijn de kinderen hier op school vaak stil en onverzorgd,' aldus Lambrechts. 'Ze lachen veel, want ze spreken soms nog geen woord Nederlands. Ik herinner me een jongen van een jaar of twee uit Syrië. Hij was zo gelukkig en vrolijk, en we

'Kinderen leren veel meer van moeilijke teksten'

konden alleen met elkaar communiceren door dingen aan te wijzen en uit te beelden. Maar nu een of twee maanden later is een heel ander kind eromheen. Hij begint te lachen, probeert dingen in het Nederlands aan me te vertellen en bleek heel goed te kunnen leren. Het is niet om kinderen zo te zien op te kisten en te vertellen hoe ze in weer en wind zijn.' De kinderen op de Woelbichol worden te ongeveer een jaar na hun aankomst op Hogeschool Windesheim gevolgd, kan ze er dan ook voor om alle mogelijke methoden over taalverwerving te volgen. Voor haar afbrekende maanonderzoek nam ze het taal- en lesonderwijs op de Woelbichol kritisch onder de loep, onder andere met behulp van de boeken van

Saskia & Van Kesteren en Gibbons (zie kader). De inzichten die ze uit deze vakliteratuur ophield, vertaalde ze naar het vreemdenonderwijs.

Hoge verwachtingen

'Als student op de job heb ik al hoe belangrijk het is om hoge verwachtingen te hebben van je leerlingen,' stelt Lambrechts van wel. 'Ik dacht vroeger altijd: Dat zit wel goed bij ons. Wij ervaren er mee dat ieder kind uiteindelijk naar een gegeven bestemming, dat we hebben zeker hoge verwachtingen van onze leerlingen. Maar toen ik voor mijn maanonderzoek kritisch naar een voorafgeleerd lesonderwijs ging kijken, realiseerde

ik me dat we de leerlingen verwachte alleen maar te leren. We gingen erover uit dat de leerdoelen waren, omdat ze de teksten anders niet zouden begrijpen. Eigenlijk hadden we in de les die het meest niet onze hoge verwachtingen van onze leerlingen.' Dat inzicht leidde tot een leerstrategie op school onder aanvoering van Lambrechts. Het was daar de methode voortgezet technisch leerde de deze uit en gebreke in de les die nu alleen nog maar zijn anders. Dat zijn scholen geschreven door kinderboekenschrijvers of journalisten, niet door methodiekontwikkelaars. Een rijk taal is niet bewoerd of verontwaardigd, maar is authentiek. De lesuren zoeken rijke teksten zonder vooraf te bepalen, ook 'want er was' of 'want er was' tot 'hij is van hant uit' of 'Wat alles rijk teksten dragen bij aan een goede taalontwikkeling,' legt Lambrechts uit. 'Kinderen leren veel meer van moeilijke teksten met laagfrequente woorden die worden herhaald, dan van eenvoudige teksten met alleen maar veelvoorkomende woorden uit het dagelijkse taalgebruik. Verder ontbreken in vreemde teksten vaak de verbindingswoorden en dat wordt verwacht. Onderzoek heeft namelijk aangetoond dat het welgehoorden (niet overbodig) wordt als kinderen de verbindingswoorden tussen zinnen in hun hoofd niet kunnen leggen.'

Ondersteuning + uitdaging = leren

Rijke teksten kunnen echter behoorlijk pittig zijn voor kinderen, zeker als ze nog maar net in Nederland zijn. Ze hebben veel ondersteuning nodig om erin zeker aan te kunnen, leude Lambrechts uit haar literatuurstudie. Dat ging ze samen met haar collega's op zoek naar verschillende manieren waarop ze hun leerlingen de juiste ondersteuning kunnen bieden. Ze wisten binnen korte tijd dat ze alle teksten van hetzelfde thema, zoals de verhouding tijd in voor herhaling en verloop. Bij ieder thema lezen leerlingen steeds moeilijker teksten. Maar voordat ze aan een nieuwe tekst beginnen, lezen de lesuren eerst een PowerPointpresentatie zien waarin ze de context schetsen en ontspannen uit de teksten ontdekken. Daarvoor krijgen kinderen de begrippen die ze al kennen uit hun eerdere teksten, maar ook de betekenis van een paar nieuwe Nederlandse woorden afgeleid uit de tekst. Nu en nu net de les die de meermalen van een kind is, met behulp van Google Translate. Ten slotte worden ze voor de tweede ondersteuning, bijvoorbeeld in de vorm van illustraties, foto's of filmpjes. Al die verschillende vormen van ondersteuning zorgen ervoor dat de kinderen zeker antwoorden die

Op de boekenplank

BO 'Dit boek staat vol met spijsovervloed! Met het team hebben we alle hoofdteksten een voor een gelezen en daarna in de teamvergadering besproken wat we daaruit konden leren.' **Aranka Smits & Eva van Kesteren, Rijke taal. Taalstrategieën voor het vreemdenonderwijs. Boom Uitgeverij Amsterdam, 2020.**

BO 'Een praktisch boek voor leraren met leerlingen die de klas de vreemde taalondersteuning nodig hebben.' **Anouk Gibbons, Scaffolded Language, Scaffolded Learning. Teaching English Language Learners in the Multicultural Classroom. Tweede editie. Harlow, 2014.**

BO 'Dit boek staat perfect aan bij de twee bovenstaande boeken. Het moet in de klas worden verspreid om de leerdoelen van lesonderwijs met alle leerdoelen te kunnen bereiken, maar ook praktisch voor leerlingen staan verspreid.' **Aranka Smits & Eva van Kesteren.**

Scan de code voor deze bronnen en meer afbeeldingen van Leraar & Onderzoek.

betrouwelijk van hoog niveau zijn en die ook nog eens over gaan. Dat werkt natuurlijk, want ze inmiddels op de Woelbichol. Verder lezen kunnen heel veel meer en leren de kinderen ook zelf en meer kinderboeken. 'Gis AVI-boekjes,' herinnert Lambrechts. 'De verhalen die we niet meer na groep 3. Zelfde leerlingen kunnen de verhalen, stappen we ook over op het leren van jongeren.' Ze vermeldt 'Sinterklaas' zoals 'Duffe Wierwouf'. De regel van 'Alles of Niet' zijn idealen om in de klas te leren. Het woordje van 'in' antebek is dat kinderen de personage en de context of leren als ze aan een volgend deel beginnen. Bovendien zijn er vaak ook selecties van gemaakt voor kinderen graag naar kijken. Die kinderen die weer steeds ondersteuning bij het leren.' Lambrechts en collega's merken dat hun leerlingen graag leren, ook na schooltijd. Een bijzonder, en een tijd waarin leerlingen niet meer zo verontwaardigd is. Een ander ding, dat vaak? Lambrechts denkt van wel. 'We goed te voor onze nieuwkomers, is ook goed voor Nederlandse leerlingen met een andere taalachtergrond.' ■

'Na groep 3 geen AVI-boekjes meer'

Is voor ieder taalprobleem een oplossing?

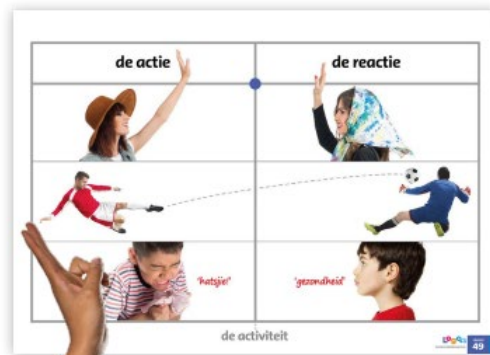
PROBLEEM	OPLOSSING?
Verkeerd gebruik lidwoorden	Gebaren oefenen bij lidwoorden
Verkeerde zinsvolgorde	Zinnen nazeggen
Beperkte woordenschat	Woorden oefenen met woordkaarten
Klanken verkeerd uitspreken	Klanken nazeggen

...

Zijn methodes voor nieuwkomers niet te duidelijk en te logisch?

Woorden, woorden, woorden...
daar draait het allemaal om

- Hoe gebruik je de lidwoorden een, de en het?
- Hoe maak je Nederlandse zinnen?
- Hoe gebruik je aanwijzende voornaamwoorden?
- Hoe maak je samenstellingen?
- Hoe maak je verkleinwoorden in het Nederlands?
- Hoe vorm je meervoud in het Nederlands?

Doordat we verschijnselen isoleren en visualiseren, bieden we ook deze kinderen meer structuur aan.

Tekstbegrip begint
bij de woordenschat

We willen het allemaal heel erg goed doen, maar...

Doen we het goede en doen we het goede goed? (didactisch redeneren)

Worden we niet beperkt door de 'aanbodmythe'?

Maken we misschien keuzes vanwege de 'curse of the familiar'?

Kennen we de effecten van onze methodes eigenlijk wel?

Taalontwikkeling thuis

Talig gezin

- hoger opleidingsniveau ouders
- voorlezen
- boeken
- gesprekken
- uitjes

leert (meestal) gemakkelijker taal

Beperkt talig gezin

- lager opleidingsniveau ouders
- niet voorlezen
- weinig boeken
- beperkte gesprekken
- weinig uitjes

leert (meestal) moeizaam taal

Taalontwikkeling op school

afhankelijk van rijk taalaanbod
(rijke thema's/rijke teksten) en
de mate van ondersteuning
(scaffolding)

Taalonderwijs

Kansenongelijkheid

Taal is ontwikkeling

Leer- en ontwikkelingsprocessen in taal- en leesonderwijs op de basisschool

Leerprocessen

- decoderen (de eerste fase van het aanvankelijk lezen)
- (werkwoord)spelling en grammatica

Ontwikkelingsprocessen

- vloeiend lezen
- lees- en luisterbegrip
- schrijven van teksten
- woordenschat
- spreken en gesprekken voeren

Begrip is samenspel

$$\text{LB} = \text{DV} \times \text{ETB} \times \text{LMH} \times \text{TK} \times \text{AD}$$

LB=leesbegrip

DV=Decoderen en vloeiendheid

ETB=Ervarings- en Taalbasis

LMH=Leesmotivatie en Hoeveelheid tekst

TK=Tekstkwiteit

AD=Actief Denken

Woordenschat kent veel perspectieven

Laag 1: woorden leren in gesproken taal

Laag 2: woorden die infrequent zijn in gesproken taal,
maar frequent in geschreven taal

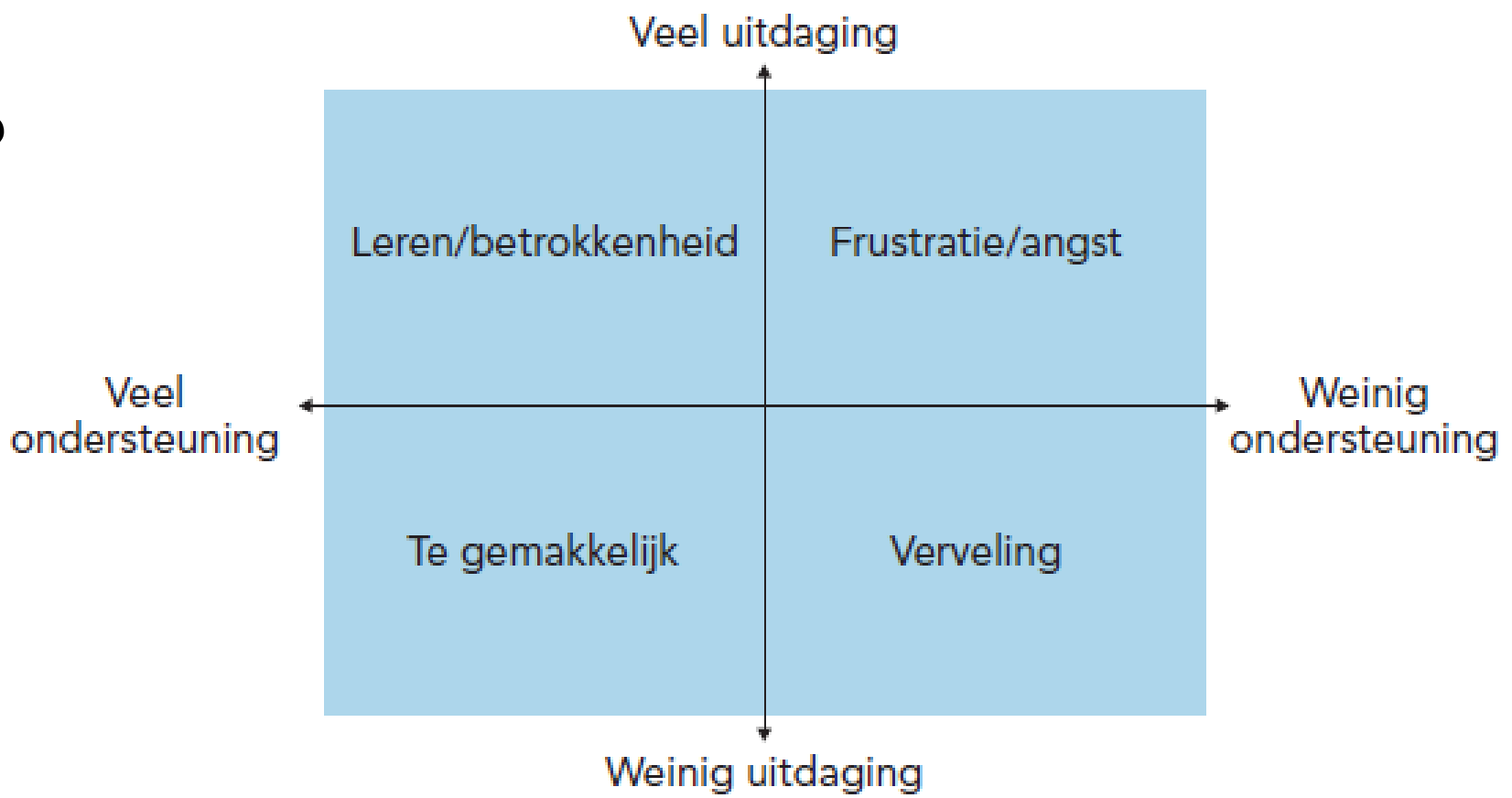
Laag 3: aanleren van betekenissen van begrippen

<http://www.learningspy.co.uk/reading/5-things-every-new-secondary-teacher-know-reading/>

Hoge verwachtingen?

Wat is een rijk taalaanbod?

- Rijke langer durende (wereldoriëntatie)-thema's
- Rijke boeken/teksten
- Voorlezen en zelf lezen over rijke thema's (routine)
- Scaffolding bij rijke thema's en teksten
- Denken en praten over thema's en teksten
- Denken en schrijven over thema's en teksten

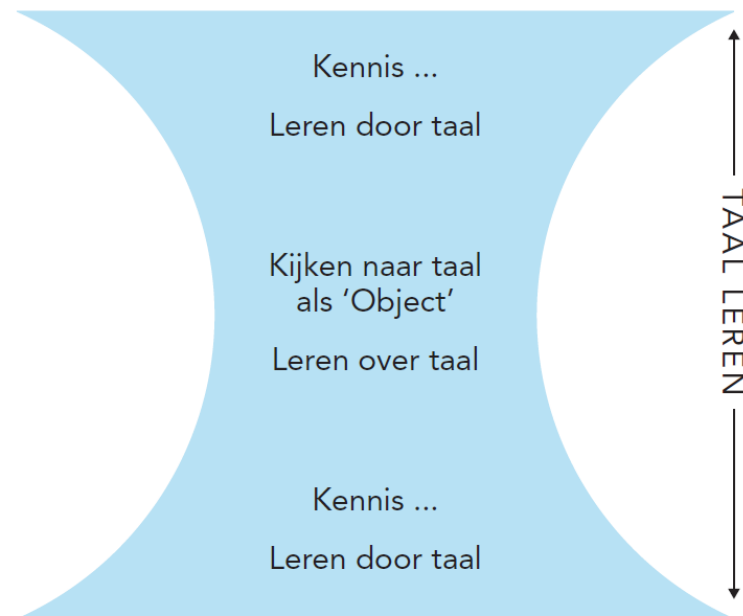

Taalproblemen bij nieuwkomers

Probleem	Oplossing?	Oplossing
Verkeerd gebruik lidwoorden	Gebaren oefenen bij lidwoorden	bouwen aan een taalbasis
Verkeerde zinsvolgorde	Zinnen nazeggen	met...
Beperkte woordenschat	Woorden oefenen met woordkaarten of op de computer	boeken en tekstsets met scaffolding
Klanken verkeerd uitspreken	Klanken nazeggen	door...
Woorden verkeerd uitspreken	Woorden nazeggen	voorlezen/ lezen/ denken/ praten/ schrijven

Ja, maar...

**Mag ik dan geen grammatica
meer aanleren?**

Natuurlijk...

**Maar alleen door in te
zoomen vanuit rijke teksten**

Ja, maar...

Mag ik dan geen woorden meer aanleren? Je moet toch 90% van de woorden kennen om een tekst te kunnen begrijpen?

Natuurlijk...

Als leerlingen **net in Nederland** zijn

Naar aanleiding van teksten en thema's (niet vooraf)

Het gaat om begrip van **concepten**, niet van woorden

Ja, maar...

Hoe lees ik voor en hoe laat ik ze zelf lezen als hun begrip nog niet is ontwikkeld?

Combinatie voorlezen/zelf lezen a la **Ralfi light**?

liefst **series**

luisteren/luisterlezen

voorzichtig met makkelijk lezen-boeken

Ja, maar...

Wat voor thema's dan?

Inspirerend

Veelzijdig

Zo lang mogelijk durend

Emoties

Basis voor vervolgonderwijs

<https://schooltv.nl/programma/rondje-nederland/>

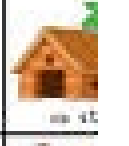
Feest in Woorden

Woordkaarten Thema feest!

 cupcake	 kaarsje	 windmolen
 limonade	 ballon	 confetti
 serpentine	 hoorndorren	 snoepjes

 maan	 zak	 stroomer	 pak	 praal	 schoen
 hoorndorren	 hoorndorren	 hoorndorren	 wortel	 kroon	 mask
 hoorndorren	 hoorndorren	 hoorndorren	 kinderen	 snoepjes	 kandelaar
 hoorndorren	 hoorndorren	 hoorndorren	 mijl	 ring	 roze

Kerst - woorden

 de spar	 de boom	 de tak	 de bal
 de klok	 de ster	 de hu	 de kroon
 de kaars	 de dans	 de ker	 de engel
 de engel	 de herder	 de wij	 de avond

 de lampion	 de voordeur	 het kaarsje
 de lampion	 de voordeur	 het kaarsje

 de avond	 11 november	 de snoepjes
 de avond	 11 november	 de snoepjes

Woordkaarten jaarwisseling. Thema: oud jaar

 sterretjes	 vuurwerk	 vuurpijlen
 roets	 oliebollen	 appelflappen
 klok	 12 uur	 kalender

©kouteridee.nl

Feest in concepten

- *Wat en hoe?*
- versieren, slingers, ballonnen, lichtjes, kerstbomen,
- muziek, zingen, dansen
- taart, gebakjes
- Lichtjesfeest, Sinterklaas, Oud en Nieuw, verjaardag, bruiloft

- *Waarom?*
- verhalen van iemand anders (Sinterklaas, kerst...)
- je eigen verhaal (verjaardag, zwemdiploma)

- *Gevoelens en emoties*
- als je feest viert, ben je blij, soms ook trots. Feest vieren als je verdrietig bent, lukt niet zo goed.
- feest vieren doe je samen, niet alleen.

Kerstavond

Op de avond vóór Kerstmis
kookte Pad een lekkere maaltijd.

Hij versierde de kerstboom.

„Wat is Kikker laat,” zei Pad.

Pad keek op zijn klok.

Dat was waar ook: die was stuk.

De wijzers van de klok bewogen niet meer.

Pad deed de voordeur open.

Hij keek naar buiten in het donker.

Kikker was er niet.

„Ik maak me ongerust,”

zei Pad.

Ja, maar...

Rijke teksten zijn veel te moeilijk voor nieuwkomers

Zorg voor meer teksten over hetzelfde thema

Zorg voor veel scaffolding

Scaffolding met spreekwolkjes

Ik ben pad. Ik vier kerst.

Ik heb een kerstboom met lichtjes en kerstballen en slingers.

Ik heb cadeautjes gekocht. Die liggen onder de kerstboom.

Ik heb lekker eten en drinken.

Mijn vriend heet
kikker

Ik wacht op hem.
Wat duurt dat
lang.

De klok is stuk.
Hoe laat zou het
zijn?

Ik ben
ongerust

Ik wil samen
kerst vieren, niet
alleen

Les: praten over pad die ongerust is.

pad heeft een boom

-

pad heeft
een boom

Fingerpointreading-husselen-schrijven
Les: woorden in de goede volgorde zetten
woord of zin lezen
woord of zin opschrijven en tekenen
zelf een tekst schrijven: wie is jouw vriend?

Scaffolding met tekstsets

Padlet

Lisselgroep +1 • 10 dagen

Padlet rijke thema's, boeken en tekstsets

Tijd van jagers en boeren – Prehistorie
Tot 3000 v.Chr

Voorleesboeken

- Schaduw van de leeuw – Linda Dielemans
- Lied van de vreemdeling – Linda Dielemans
- Brons - Linda Dielemans

Grottekeningen: prehistorische kunst

DOCX

Grottekeningen jachtafereel Sulawesi
GS gr5 Thema 1 Prehistorische kunst 1

Tijd van Grieken en Romeinen – Oudheid
3000 v.Chr. tot 500 n.Chr.

Voorleesboeken

- Circus Maximus: De race van de keizer – Annelise Gray
- Wakers van de tijd 2: Circus Maximus – Damian Dibben C
- De rode wolf – Simone van der Vlugt C
- De slavenring – Simone van der Vlugt
- Een meesterlijk plan – Joyce Pool
- De stijd om Troje & Odysseus – Simone Kramer
- De bliksemdief – Rick Riordan
- Koningskind – Selma Noort
- Schaduw van Toet – Lyda Dijkstra C

Oudste mummie gevonden

OUDESTE MUMMIE TER WERELD GEVONDEN?
Wat is de oudste mummie ter wereld? Het antwoord is niet de mummie van de Nubische koning, maar een mummie van een kind uit de tijd van de prehistorie. Het kind is gevonden in de grot van Sotawadi in Indonesië. Het kind is ongeveer 5000 jaar oud. Het is de oudste mummie ter wereld. Het kind is gevonden in de grot van Sotawadi in Indonesië. Het kind is ongeveer 5000 jaar oud. Het is de oudste mummie ter wereld.

DOCX

Tekstset Oudste Mummie

Robothond Pompei

Robothond spijt jagers als bewaker in archeologische stad
<https://www.cnn.com/2018/07/18/tech/robot-dog-pompeii/index.html>

Robothond, 2018
In de zomer van 2018 werd er een robot ontwikkeld die de naam 'Robothond' kreeg. Deze robot is bedoeld om de stad Pompei te bewaken. De robot is ongeveer 1 meter hoog en kan ongeveer 10 uur lang werken. Het is de eerste robot die is ontwikkeld om in een archeologische stad te werken.

Tijd van monniken en ridders – vroege middeleeuwen
500 tot 1000

Voorleesboeken

- De brief voor de koning – Tonke Dragt
- Wisselkinderen – Thijs Coverde
- Tweestrijd – Ton Theunis
- Het boek van Jongen – Catherine Gilbert Murdock

Tekstset Middeleeuwen

DOCX

Tekstset Middeleeuwen

Hoge en late middeleeuwen: 1000 tot 1500

Voorleesboeken

- Lepelsnijder – Marjolijn Hof
- Kruistocht in Spijkerbroek – Thea Beckman
- Jehanne – Simone van der Vlugt

Tijd van ontdekkers en hervormers: Renaissance-reformatie - ontdekkingsreizen
1500 - 1600

Voorleesboeken

- Haaienland – Rob Ruggenberg
- Het geheim van Michelangelo – Carlo A. Martigli
- Het sleutelgeheim – Roland Mans C
- Storm: Letters van Vuur (ook verfilmd) – Karen van Holst Pellekaan

Tijd van regenten en vorsten – gouden eeuw
1600 tot 1700

Voorleesboeken

- Schijndood – Simone van der Vlugt
- Piratenzoon – Rob Ruggenberg C
- Manhattan – Rob Ruggenberg C
- De strijd om de Beemster – Peter Smit
- Serie Sleedood – Kevin Sands C

Scheepswrak 17e eeuw gevonden

RAADSEL VAN SCHEEPSWRAK TOT OP DE BODEM OPGELOST

Engeland, 17e eeuw
Tien jaar later ontdekten in 2018 de duikers van de Britse Engeland Expeditie, onder de naam 'The Englishman', een schipswrak. Het was een schip van de 17e eeuw. Het schip was gevonden in de zee. Het is de oudste schipswrak ter wereld. Het schip is gevonden in de zee. Het is de oudste schipswrak ter wereld.

DOCX

Tekstset scheepswrak Engeland

Tijd van pruiken en revoluties – verlichting
1700 tot 1800

Voorleesboeken

- De reis van Syntax Bosselman – Arend van Dam
- De H van Humboldt – Barbara Rottiers – verhalende non-fictie

Scaffolding met luisterboeken en luisterlezen

- Yoleo
- Storytell
- Makkelijk lezen
- Luisterbieb

Een programma voor begrip

Ondersteuning: Focus op begrip
(<https://rijketaal.org/focus>)

Volgorde

Waar je moet beginnen als je leesbegrip wilt ontwikkelen? Het belangrijkste is voorlezen en praten over boeken.

FOCUS op begrip

I Voorlezen

- Lees elke dag een half uur voor uit een rijk voorleesboek. Selecteer er 2 of 3 passend bij je WO thema.
- Praat met leerlingen over boeken aan de hand van de rijke vragen en gebruik daarbij de werkvorm Denken Schrijven Uitwisselen (DSU).

II Vrije keuze lezen

- Laat leerlingen elke dag een half uur vrij lezen en laat ze schrijven en praten aan de hand van de Rijke vragen.
- Investeer in een rijke boekencollectie.
- Ondersteun leerlingen waar nodig bij de boekkeuze.
- Lees zelf kinderboeken.

III Wereldoriëntatie verrijken

- Verdiep je wereldoriëntatieonderwijs door te werken met langlopende rijke thema's per jaar.
- Zorg voor samenhang binnen het thema.
- Verzamel rijke voorleesboeken en media per thema om mee te werken.
- Integreer lezen, schrijven en praten in WO en breid dit uit op het rooster.
- Zoek ook rijke tekstsets bij de thema's.

Anneke Smits + Erna van Koeven - 2022

W Vragen

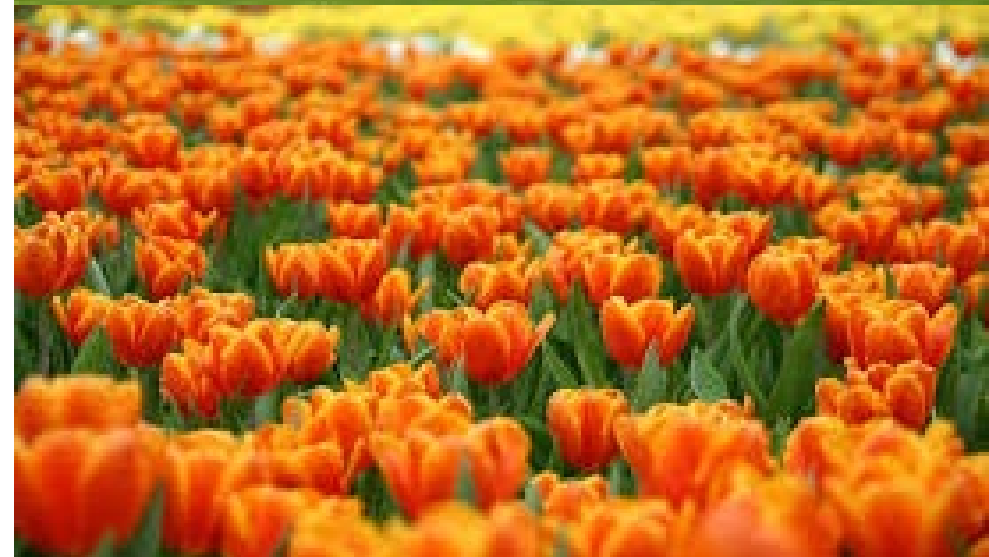
Extra

Ik ben de koning van
Nederland, koning Willem-
Alexander van Oranje.

De kleur oranje hoort bij Nederland

Ik vier mijn verjaardag op koningsdag. Dan is alles oranje.

Mijn vrouw
heet Maxima

Dat klopt. Ik ben Maxima.
Ik kom uit Argentinië. Dat
ligt in Zuid-Amerika

Dit is Argentinië.
Daar spreken ze
Spaans.

Wij zijn de kinderen van koning Willem-Alexander en koningin Maxima. Wij zijn zusjes.

Ik ben de oudste. Ik heet Amalia

Ik ben de middelste. Ik heet Alexia.

Ik ben de jongste. Ik heet Ariane

gezin

Ik ben de oudste. Ik word later koningin, net als mijn vader. Ik ben de troonopvolger.

Wij gaan elke dag naar school

Ik ga op de fiets naar school

Ik ook

Wij houden veel van sport

hockey

ballet

zwemmen

paardrijden

tennis

judo

Wij houden ook van muziek

Viool spelen

Piano spelen

Ik spreek Nederlands omdat ik in Nederland woon. Ik spreek ook een beetje Spaans. Dat leer ik van mijn moeder.

Het gezin van de koning

- Koning Willem-Alexander van Oranje is getrouwd met koningin Máxima. Zij is geboren in Argentinië. De koning en de koningin hebben drie dochters: Amalia, Alexia en Ariane. Prinses Amalia is de troonopvolger. Zij wordt later koningin. Amalia is op 7 december 2003 geboren in Den Haag als eerste kind van koning Willem-Alexander en koningin Máxima. Amalia heeft twee zusjes: prinses Alexia en prinses Ariane. Alexia is geboren op 26 juni 2005 en Ariane op 10 april 2007.
- Alle drie de Nederlandse prinsessen gaan overdag gewoon op de fiets naar school, net als andere Nederlandse kinderen. Thuis spreken de prinsessen meestal Nederlands, maar ze leren ook wat Spaans van hun moeder.
- De prinsessen hebben veel hobby's. Amalia houdt van hockey, judo, ballet, paardrijden en vioolspelen. Alexia houdt ook van ballet en paardrijden en speelt piano, hockey en tennis. De hobby's van Ariane zijn pianospelen, ballet, zwemmen en judo.